

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อพัฒนากลยุทธ์ ตรวจสอบความเหมาะสมของกลยุทธ์ และสร้างคู่มือกลยุทธ์การใช้หลักธรรมาภิบาลในงานวิชาการของโรงเรียน โดยใช้การวิจัยแบบผสมวิธี (Mixes Methods Research) ได้แก่ การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (Documentary Analysis) การสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ (Expert Interview) การประชุมกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ (Experts Group Meeting) การวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) และการประเมินความเหมาะสมของคู่มือการใช้กลยุทธ์โดยผู้ทรงคุณวุฒิ

การดำเนินการวิจัยแบ่งเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การพัฒนากลยุทธ์ ประกอบด้วย

ขั้นตอนที่ 1 การร่างกลยุทธ์ โดยการศึกษา ค้นคว้าเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกลยุทธ์การใช้หลักธรรมาภิบาลในงานวิชาการของโรงเรียน วิเคราะห์ สังเคราะห์ แล้วนำไปสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ทรงคุณวุฒิ 7 คน

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนากลยุทธ์ โดยการประชุมกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ (Experts Group Meeting) จำนวน 8 คน

ระยะที่ 2 การตรวจสอบความเหมาะสมของกลยุทธ์ โดยการสอบถามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครู จำนวน 420 คน

ระยะที่ 3 การพัฒนาคู่มือการใช้กลยุทธ์โดยให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน ประเมินความเหมาะสมของคู่มือ

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัย เรื่องกลยุทธ์การใช้หลักธรรมาภิบาลในงานวิชาการของโรงเรียนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สรุปได้ดังนี้

1. กลยุทธ์การใช้หลักธรรมาภิบาลในงานวิชาการของโรงเรียนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มี 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) วิสัยทัศน์ 2) พันธกิจ 3) เป้าประสงค์ 4) วิธีปฏิบัติกลยุทธ์ 5) โครงการหรือกิจกรรม และ 6) ตัวชี้วัดความสำเร็จ

สำหรับขอบข่ายงานวิชาการ มี 7 ด้าน คือ 1) ด้านการพัฒนาหลักสูตร 2) ด้านการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา 3) ด้านการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา 4) ด้านการวัดผลประเมินผลและดำเนินการเทียบโอนผลการเรียน 5) ด้านการนิเทศการศึกษา 6) ด้านการส่งเสริมชุมชนให้มีความเข้มแข็งทางวิชาการ 7) ด้านการพัฒนาสื่อและเทคโนโลยีทางการศึกษา หลักธรรมาภิบาลที่เหมาะสมสำหรับใช้ในแต่ละงานในขอบข่ายงานวิชาการของโรงเรียน ควรพิจารณาจากความเหมาะสมและความสอดคล้องกัน ประกอบด้วย 1) ด้านการพัฒนาหลักสูตรเหมาะที่จะใช้หลักความคุ้มค่า หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ 2) ด้านการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา เหมาะที่จะใช้หลักความคุ้มค่า หลักคุณธรรมและหลักการมีส่วนร่วม 3) ด้านการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา เหมาะที่จะใช้หลักนิติธรรม หลักการมีส่วนร่วม หลักความคุ้มค่า หลักความโปร่งใส และหลักความรับผิดชอบ 4) ด้านการวัดผล ประเมินผล และดำเนินการเทียบโอนผลการเรียนเหมาะที่จะใช้หลักนิติธรรม และหลักความโปร่งใส 5) ด้านการนิเทศการศึกษา เหมาะที่จะใช้หลักความคุ้มค่า หลักการมีส่วนร่วม หลักคุณธรรม และหลักความรับผิดชอบ 6) ด้านการส่งเสริมชุมชนให้มีความเข้มแข็งทางวิชาการ เหมาะที่จะใช้หลักหลักคุณธรรม หลักการมีส่วนร่วม หลักความคุ้มค่า และหลักความรับผิดชอบ และ 7) ด้านการพัฒนาสื่อและเทคโนโลยีทางการศึกษา เหมาะที่จะใช้หลักความคุ้มค่า หลักความรับผิดชอบ และหลักความโปร่งใส

2. ผู้บริหารสถานศึกษาและครู มีความคิดเห็นว่ากลยุทธ์มีความเหมาะสมโดยรวมในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณากลยุทธ์เป็นรายด้าน เรียงจากค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ ด้านการส่งเสริมชุมชนให้มีความเข้มแข็งทางวิชาการ ด้านการนิเทศการศึกษา ด้านการวัดผลประเมินผลและดำเนินการเทียบโอนผลการเรียน ด้านการพัฒนาสื่อและเทคโนโลยีทางการศึกษา ด้านการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในและ

มาตรฐานการศึกษา ด้านการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา ด้านการพัฒนา
หลักสูตร ตามลำดับ

3. คู่มือกลยุทธ์การใช้หลักธรรมาภิบาลในงานวิชาการของโรงเรียนใน
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยรวมและในแต่ละข้อมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีประเด็นสำคัญจากผลการวิจัยที่ควรนำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. กลยุทธ์การใช้หลักธรรมาภิบาลในงานวิชาการของโรงเรียนในภาค
ตะวันออกเฉียงเหนือ มี 7 ด้าน ๆ ละ 4 กลยุทธ์ รวม 28 กลยุทธ์ ซึ่งในแต่ละด้านควรใช้
หลักธรรมาภิบาลที่เหมาะสมสำหรับใช้ในแต่ละกลยุทธ์ประกอบด้วย

1) ด้านการพัฒนาหลักสูตร เหมาะในการใช้หลักความคุ้มค่า หลักการมีส่วนร่วม
หลักความรับผิดชอบ โดยมีกลยุทธ์ดังนี้

1.1 จัดระบบข้อมูลสารสนเทศ เกี่ยวกับสภาพปัญหาและความต้องการ
ของสังคม ชุมชน และท้องถิ่น

1.2 พัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา โดยการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้อง
ทุกฝ่าย

1.3 ขับเคลื่อนการนำหลักสูตรสถานศึกษาไปสู่การปฏิบัติให้เกิด
ประสิทธิภาพ

1.4 จัดระบบนิเทศ ติดตาม และรายงานผลการใช้หลักสูตรสถานศึกษา
ซึ่งสอดคล้องกับ เซย์เลอร์, อเล็กซานเดอร์ และเลวิส (Saylor, Alexander &
Lewis, 1981, p. 28) ได้กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตรควรมีขั้นตอนในการวิเคราะห์ข้อมูล
จากสภาพปัญหาและความต้องการโดยใช้หลักการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้องจนทำให้เกิด
การพัฒนาหลักสูตรที่เหมาะสมกับผู้เรียนและลักษณะของสังคมแล้วให้มีการดำเนินการ
ติดตามประเมินผลการใช้หลักสูตรด้วย

2) ด้านการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา เหมาะในการใช้หลักความ
คุ้มค่า หลักคุณธรรม และหลักการมีส่วนร่วม โดยมีกลยุทธ์ดังนี้

2.1 พัฒนาบุคลากรให้มีทักษะ/ความสามารถในการพัฒนากระบวนการ
เรียนรู้เชื่อมโยงกับหลักสูตรสถานศึกษา

2.2 เพิ่มขีดความสามารถในการออกแบบหน่วยการเรียนรู้ และจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

2.3 กระตุ้นให้เกิดการจัดกระบวนการเรียนรู้โดยเน้นความรู้คู่คุณธรรม

2.4 สร้างแรงจูงใจให้เกิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community : PLC)

สอดคล้องกับจิตติมา วรณศรี (2557, หน้า 7) กล่าวไว้ว่า การจัดการเรียนรู้ซึ่งถือเป็นขั้นตอนสำคัญของการจัดการศึกษาที่ส่งผลต่อการพัฒนาผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้บรรลุเป้าหมายของหลักสูตร ส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียนและคุณภาพการศึกษาดังนั้นสถานศึกษาจึงควรตระหนักถึงความสำคัญและเร่งรัดในการขับเคลื่อนกลยุทธ์การจัดการเรียนรู้ดังกล่าวสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม และสอดคล้องกับวิจัยของกัญญาบุตร ล้อมสาย (2552, หน้า 253) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่าปัจจัยที่มีความสำคัญเป็นอันดับ 1 ได้แก่ ปัจจัยด้านการจัดการเรียนรู้โดยมีการจัดทำแผนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญและการสอนที่ควบคู่กับคุณธรรม

3) ด้านการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษาเหมาะในการใช้หลักนิติธรรม หลักการมีส่วนร่วม หลักความคุ้มค่า หลักความโปร่งใส และหลักความรับผิดชอบต่อสังคม โดยมีกลยุทธ์ดังนี้

3.1 กำหนดเกณฑ์การประเมินและเป้าหมายความสำเร็จของสถานศึกษา ตามมาตรฐานการศึกษา และตัวชี้วัดของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

3.2 ปรับระบบโครงสร้างองค์กร ให้รองรับการจัดระบบประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา

3.3 ยกกระดับคุณภาพการศึกษาตามระบบการประกันคุณภาพการศึกษา

3.4 เพิ่มมาตรการระบบติดตาม ตรวจสอบ การบริหารจัดการงบประมาณในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ

ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ชุมพล โอภาโส (2550, บทคัดย่อ) จากวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการดำเนินงานระบบประกันคุณภาพการศึกษาภายในของโรงเรียนบ้านถนนน้อย ที่พบว่า การประกันคุณภาพภายในเป็นกลไกที่จะใช้ในการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษา จะช่วยให้สามารถประเมินประสิทธิภาพใน

การดำเนินงานได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยจะต้องมีการกำหนดเกณฑ์การประเมินและเป้าหมายของสถานศึกษาให้ชัดเจน นอกจากนี้สุทัศน์ แสงจันดา (2549, หน้า127) ได้พบว่า การจัดระบบโครงสร้างเพื่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาต้องบริหารแบบมีส่วนร่วมจึงจะทำให้ครูรู้บทบาท หน้าที่ ทุกคนมีส่วนร่วมในการคิดวางแผนร่วมกัน ปฏิบัติ และร่วมกำกับติดตามประเมินผล ซึ่งเป็นบทบาทหน้าที่ของบุคลากรทุกฝ่ายในสถานศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ

4) ด้านการวัดผล ประเมินผล และดำเนินการเทียบโอนผลการเรียน
เหมาะในการใช้หลักนิติธรรม และหลักความโปร่งใส โดยมีกลยุทธ์ดังนี้

4.1 กำหนดระเบียบแนวปฏิบัติการวัดผลประเมินผลของสถานศึกษา

4.2 ส่งเสริมการดำเนินการวัดผลประเมินผลการเรียนการสอน โดยเน้นการประเมินตามสภาพจริง

4.3 กำหนดแนวทางการเทียบโอนผลการเรียนของนักเรียน ตามแนวทางที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด

4.4 เพิ่มขีดความสามารถในการเทียบโอนผลการเรียนของนักเรียนตามแนวทางที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด

สอดคล้องกับกิ่งฟ้า สินธุวงษ์ (2552, หน้า 19) ที่กล่าวว่า การสอน การเรียนและการประเมินเป็นสิ่งที่ต้องดำเนินการอย่างสอดคล้องกัน ถ้าจะสอนเพื่อให้ผู้เรียนเรียนรู้ตามสภาพจริงผู้สอนต้องสอนและประเมินตามสภาพจริงการจัดการเรียนการสอนตามสภาพจริงต้องมีเหตุการณ์ตัวอย่าง ประสบการณ์และสื่อที่มีอยู่ในบริบทของความเป็นจริง ผู้เรียนต้องมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันและกับผู้สอนกับสื่อต่าง ๆ ที่เอื้อให้เกิดการลงมือกระทำได้มีพัฒนาการคิดในรูปแบบที่หลากหลาย โดยเน้นให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางจากการใช้วิธีสอนแบบต่าง ๆ ผู้สอนจะต้องประเมินผู้เรียนโดยดูจากความก้าวหน้าของการเรียนรู้ เพื่อกำกับ ติดตามและแก้ไข ปรับปรุงทั้งการเรียนและการสอนให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ อย่างแท้จริง

5) ด้านการนิเทศการศึกษา เหมาะในการใช้หลักความคุ้มค่า หลักการมีส่วนร่วม หลักคุณธรรม และหลักความรับผิดชอบ โดยมีกลยุทธ์ดังนี้

5.1 สร้างกลไกการนิเทศงานวิชาการ และการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ ช่วยเหลือกันอย่างกัลยาณมิตร

5.2 กำหนดปฏิทินและผู้รับผิดชอบการนิเทศงานวิชาการ และการจัดการเรียนรู้อย่างชัดเจน

5.3 เพิ่มศักยภาพการนิเทศงานวิชาการ และการจัดการเรียนรู้

5.4 สร้างแรงจูงใจให้เกิดการนิเทศงานวิชาการ และการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือช่วยเหลือกันอย่างกัลยาณมิตร

สอดคล้องกับแนวคิดของสมาน อัครภูมิ (2551, หน้า 56) ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา เป็นเรื่องสำคัญและจำเป็นในการบริหารยุคปัจจุบัน โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมของบุคคลในท้องถิ่น ซึ่งอาจอยู่ในลักษณะเครือข่ายสถานศึกษาที่เกิดขึ้นจากการรวมตัวของสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาเดียวกัน เพื่อได้รับการส่งเสริม สนับสนุนการบริหารและจัดการศึกษาให้สามารถรองรับการกระจายอำนาจ ได้จึงถือเป็นกลยุทธ์ที่สำคัญในการส่งเสริมการดำเนินการนิเทศการศึกษาให้เกิดเป็นรูปธรรมที่ยั่งยืนต่อไป และสอดคล้องกับประนอม ทรงสะอาด (2551, หน้า 60) ที่ได้ศึกษาผลการใช้กระบวนการนิเทศภายในแบบมีส่วนร่วมที่มีต่อการพัฒนาการจัดการจัดการเรียนรู้ของครู พบว่า ผลสำเร็จเกิดจากการร่วมพัฒนาจัดการเรียนการสอนของคณะครู เนื่องจากผู้บริหารส่งเสริมการร่วมกันทำงานแบบกัลยาณมิตรทำให้ครูพร้อมที่จะพัฒนากิจกรรมการจัดการจัดการเรียนรู้ภายในโรงเรียนให้ดียิ่งขึ้นในกระบวนการนิเทศแบบกัลยาณมิตรมีการคิดวางแผนร่วมกันซึ่งเปิดโอกาสให้ครูผู้รับการนิเทศที่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ดีอยู่แล้ว ได้มีโอกาสแสดงศักยภาพได้เต็มความสามารถส่งผลถึงการเปลี่ยนแปลงคุณภาพสูงขึ้นในด้านแผนการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้รูปแบบกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้การสร้างบรรยากาศการเรียนรู้และบุคลิกภาพส่งเสริมการเรียนรู้

6) ด้านการส่งเสริมชุมชนให้มีความเข้มแข็งทางวิชาการ เหมาะในการใช้หลักคุณธรรม หลักการมีส่วนร่วม หลักความคุ้มค่า และหลักความรับผิดชอบ โดยมีกลยุทธ์ดังนี้

6.1 ศึกษา สำรวจความต้องการการสนับสนุนงานวิชาการของชุมชน

6.2 สร้างโอกาสให้ประชาชนในชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางวิชาการของสถานศึกษา

6.3 กระตุ้นให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ระหว่างบุคคล ครอบครัว ชุมชน และท้องถิ่น

6.4 สนับสนุนส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ระหว่างบุคคล
ครอบครัว ชุมชน และท้องถิ่น

สอดคล้องกับถวิล อรัญเวศ (2555, หน้า 3) ที่กล่าวว่า การส่งเสริมชุมชนให้มีความเข้มแข็งทางวิชาการ สถานศึกษาจะต้องจัดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกับบุคคล
ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กร
วิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการและสถาบันอื่น เป็นการส่งเสริมความเข้มแข็ง
ของชุมชนโดยการจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชนโดยให้ชุมชนมีการจัดการศึกษา
อบรม มีการแสวงหาความรู้ ข้อมูล ข่าวสารและรู้จักเลือกสรรภูมิปัญญาและวิทยาการ
ต่าง ๆ พัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ รวมทั้งหาวิธีการ
สนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างชุมชนด้วย

7) ด้านการพัฒนาสื่อและเทคโนโลยีทางการศึกษา เหมาะในการใช้หลัก
ความคุ้มค่า หลักความรับผิดชอบต่อสังคม และหลักความโปร่งใส โดยมีกลยุทธ์ดังนี้

7.1 ศึกษา วิเคราะห์ความจำเป็นในการใช้สื่อและเทคโนโลยีเพื่อการ
จัดการเรียนรู้และการพัฒนางานวิชาการ

7.2 จัดทำ ผลิต และพัฒนาสื่อและนวัตกรรมการเรียนรู้ และการพัฒนา
งานวิชาการตามความจำเป็น

7.3 ส่งเสริมการใช้สื่อและเทคโนโลยีทางการศึกษา เพื่อการจัดการ
เรียนรู้ และการพัฒนางานวิชาการ

7.4 เสริมสร้างประสิทธิภาพการประเมินผลการใช้สื่อ นวัตกรรม และ
เทคโนโลยีทางการศึกษาเพื่อการจัดการเรียนรู้ และการพัฒนางานวิชาการ

สอดคล้องกับสำนักเลขาธิการสภาการศึกษา (2554, หน้า 81)

ที่ศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาศักยภาพครูและผู้เรียนในการใช้สื่อเทคโนโลยี
เพื่อการศึกษาเรียนรู้ตลอดชีวิตพบว่า การพัฒนาครูและผู้เรียนให้มีทักษะสามารถใช้
สื่อเทคโนโลยีและสร้างสื่อหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ที่มีคุณภาพนั้น ครูและผู้เรียนควรมี
การวางแผนร่วมกันในการจัดเตรียมเนื้อหาสาระ ที่สอดคล้องกับแผนการสอน
มีการปรึกษาหารือช่วยเหลือกันด้วยความเป็นกัลยาณมิตรจะส่งผลให้เกิดการพัฒนา
การเรียนรู้ซึ่งเป็นเป้าหมายสำคัญยิ่งของการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของ
คนไทย

ในส่วนของหลักสูตรมาภิบาลที่ใช้ในแต่ละงานของขอบข่ายงานวิชาการในโรงเรียนนั้นควรพิจารณาจากความเหมาะสมและบริบทของแต่ละงาน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของอัมพร พุดมี (2551, หน้า 112) ที่ศึกษาการบริหารงานตามหลักสูตรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุดรธานี เขต 2 พบว่าผู้บริหารและครุมีความเห็นสอดคล้องกันว่าผู้บริหารสถานศึกษาที่มีการบริหารงานตามหลักสูตรมาภิบาล ต้องใช้หลักสูตรมาภิบาลที่มีความเหมาะสมและตรงกับลักษณะของงานที่ต้องบริหารในสถานศึกษาซึ่งหลักสูตรมาภิบาลที่ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีอยู่ในระดับมาก คือ หลักคุณธรรม หลักการมีส่วนร่วมและหลักความโปร่งใส ตามลำดับ นอกจากนี้ เสน่ห์ จุ้ยโต (2557, หน้า 45) กล่าวว่าองค์ประกอบของหลักสูตรมาภิบาลประกอบด้วย หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า โดยในแต่ละหลักมีความสำคัญต่อการบริหารงานและองค์กร ซึ่งผู้บริหารจะต้องใช้หลักสูตรมาภิบาลในแต่ละหลักให้มีความเหมาะสม สมควร และสอดคล้องกับงานและบริบทขององค์กรด้วย

2. ผู้บริหารสถานศึกษาและครู มีความคิดเห็นว่ากลยุทธ์มีความเหมาะสมโดยรวมในระดับมากที่สุด ทั้งนี้เพราะกลยุทธ์การใช้หลักสูตรมาภิบาลในงานวิชาการของโรงเรียนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผ่านกระบวนการทางการวิจัยในหลายขั้นตอน คือ การสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ การประชุมกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ การทดสอบแบบสอบถามจากผู้ทรงคุณวุฒิ การทดลองใช้ (Try out) ซึ่งเป็นการพัฒนากลยุทธ์ที่ทำให้เกิดกระบวนการปรับปรุงแก้ไขจนทำให้มีความเชื่อมั่นในระดับที่มากขึ้น ทำให้กลยุทธ์นั้นสามารถนำไปใช้ได้จริง สอดคล้องกับแนวคิดของพิบูล ทีปะपाल (2551, หน้า 10) ที่กล่าวว่า การพัฒนากลยุทธ์เป็นการทำการวิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินปัจจัยต่าง ๆ ที่เกิดจากสิ่งแวดล้อมภายในและภายนอกองค์กร ตามกระบวนการการพัฒนาในรูปแบบต่าง ๆ ที่ผู้วางแผนกลยุทธ์กำหนดไว้อย่างเหมาะสมกับบริบทของงานและองค์กรที่จะนำกลยุทธ์นั้นไปใช้ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของมนู เมืองมุงคุณ (2552, หน้า 65) ที่ได้ศึกษาเรื่อง สภาพการจัดแผนกลยุทธ์ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี เขต 3 พบว่า การจัดทำแผนกลยุทธ์ ต้องมีการพัฒนากลยุทธ์ตามวิธีระเบียบวิจัยเพื่อทำให้แผนกลยุทธ์มีการปรับปรุง แก้ไข ตามกระบวนการอย่างถูกต้องก่อนที่จะมีการขับเคลื่อนแผนกลยุทธ์ไปสู่การปฏิบัติ

3. คู่มือกลยุทธ์การใช้หลักธรรมาภิบาลในงานวิชาการของโรงเรียนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยรวมและในแต่ละข้อมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ทั้งนี้ เพราะคู่มือมีการพัฒนาโดยการร่างคู่มือให้สอดคล้องกับข้อมูลที่ได้จากขั้นตอนการทำวิจัย ซึ่งการสร้างคู่มือประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ 1. การพัฒนาคู่มือฉบับร่างโดยการศึกษาจากข้อมูลการวิจัย เอกสารต่างๆ แล้วนำเสนอคณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ 2. การตรวจสอบคุณภาพคู่มือ โดยให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน ประเมินความเหมาะสม และ 3. การปรับปรุงแก้ไข นอกจากนี้คู่มือที่สร้างขึ้นมีแนวทางการนำกลยุทธ์ไปใช้ใน แต่ละด้านอย่างชัดเจน สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของเครือวัลย์ เผ่าผึ้ง (2554, หน้า 126) เรื่องการพัฒนาคู่มือการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน คิด วิเคราะห์และเขียนสื่อความสำหรับครูภาษาไทยพบว่า คู่มือที่ดีต้องมีการระบุขั้นตอน การจัดทำคู่มือและวิธีการใช้คู่มือชัดเจนประกอบด้วย คำชี้แจงการใช้คู่มือ วัตถุประสงค์ กรอบแนวคิด กระบวนการพัฒนาคู่มือและแนวทางการนำไปใช้ ซึ่งควรแสดงเป็นแผนภูมิ ที่ง่ายต่อการศึกษาและนำไปปฏิบัติ

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การใช้หลักธรรมาภิบาลในงานวิชาการของโรงเรียนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

1.1 ผลการวิจัยพบว่า กลยุทธ์การใช้หลักธรรมาภิบาลในงานวิชาการของโรงเรียน มี 28 กลยุทธ์ ผู้บริหารควรนำไปใช้ให้ครบทั้ง 28 กลยุทธ์ โดยทำแผนปฏิบัติการที่สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียนก่อนนำไปปฏิบัติและมีการตั้งคณะกรรมการในการติดตามประเมินผลการปฏิบัติการด้วย

1.2 ผลการวิจัยพบว่า การใช้หลักธรรมาภิบาลในงานวิชาการของโรงเรียน ผู้บริหารและครูควรใช้หลักธรรมาภิบาลที่เหมาะสมกับขอบข่ายงานที่ต้องการบริหารและสอดคล้องกับกลยุทธ์ที่กำหนดไว้

1.3 ในการนำกลยุทธ์การใช้หลักธรรมาภิบาลในงานวิชาการของโรงเรียนไปใช้ ผู้บริหารและครูจะต้องมีการจัดทำแผนปฏิบัติการก่อน โดยมีการประชุมชี้แจงถึงนโยบาย หลักการ ความต้องการของผู้ที่เกี่ยวข้อง และความสำคัญของหลักธรรมาภิบาล เพื่อให้เกิดความเข้าใจและสามารถนำแผนปฏิบัติการไปใช้ได้อย่างเป็นรูปธรรม

1.4 ควรนำกลยุทธ์การใช้หลักธรรมาภิบาลในงานวิชาการของโรงเรียนไปใช้ในแต่ละปีการศึกษา เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่องจนทำให้เกิดเป็นวัฒนธรรมองค์กรที่เรียกว่า “วัฒนธรรมธรรมาภิบาล”

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรทำการวิจัยกลยุทธ์การใช้หลักธรรมาภิบาลในงานบริหารสถานศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

2.2 ควรทำการวิจัยและพัฒนารูปแบบการใช้หลักธรรมาภิบาล เพื่อการบริหารจัดการสถานศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

2.3 ควรทำการวิจัยกลยุทธ์การใช้หลักธรรมาภิบาลในงานด้านต่าง ๆ ของสถานศึกษา เช่น งานบริหารทั่วไป งานงบประมาณ และงานบริหารบุคลากร เป็นต้น